Kế toán sáp nhập doanh nghiệp
Kinh nghiệm quốc tế

II TS. NGUYỄN PHÚ GIANG
(Trường Đại học Thương mại)

Sáp nhập là hiện tượng phổ biến xuất hiện cùng với sự cạnh tranh khi một số các doanh nghiệp nhỏ và vừa muốn sáp nhập với nhau để gia tăng vốn và sức mạnh công nghệ chống lại sức cạnh tranh bão táp của thị trường. Thực trạng kế toán sáp nhập doanh nghiệp ở Việt Nam hiện nay còn tồn tại những vướng mắc chưa được tháo gỡ. Mặc dù, trong những năm qua, Bộ Tài chính và các ban ngành chức năng liên quan đã ban hành nhiều văn bản pháp lý liên quan đến vấn đề này, nhưng những vấn đề cụ thể về kế toán vẫn chưa được đề cập đến trong chế độ kế toán cũng như các quyết định, thông tư liên quan. Vì vậy, tác giả muốn đề cập đến những nội dung về kế toán sáp nhập doanh nghiệp theo kinh nghiệm kế toán quốc tế nhằm giúp bạn đọc một nội dung tham khảo.

Mô hình kết hợp khi sáp nhập doanh nghiệp

Gọi A là công ty sáp nhập, A' là công ty bị sáp nhập. Trong giao dịch sáp nhập, công ty bị sáp nhập mang toàn bộ tài sản cũng như nợ phải trả của nó đến công ty nhận sáp nhập. Công ty bị sáp nhập giải thể, các cổ đông (thành viên góp vốn) của công ty này trở thành cổ đông (thành viên góp vốn) của công ty A. Kết quả là công ty A cần tăng vốn của mình bằng đúng giá trị mà công ty A' mang đến để có trách nhiệm đối với các cổ đông (thành viên góp vốn) mới đến từ công ty A'. Ta có thể mô tả quá trình trên bằng sơ đồ 1.1:

Vốn chủ sở hữu của công ty sau khi sáp nhập bằng vốn chủ sở hữu của công ty trước khi sáp nhập cộng với giá trị tài sản thuần của công ty bị sáp nhập.

Công ty A phải thực hiện một sự trao đổi tương đương bằng cách phát hành cổ phiếu của mình đổi lấy cổ phiếu cũ của các cổ đông công ty A' theo một tỷ lệ nhất định. Do vậy, ban lãnh đạo của công ty A và A' phải cùng thỏa thuận để đi đến thống nhất tỷ lệ trao đổi cổ phiếu của A lấy cổ phiếu của A'.

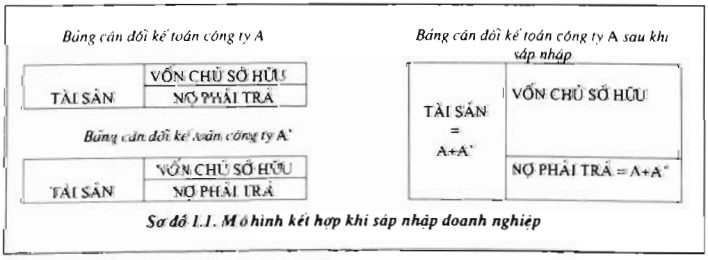

Sơ đồ 1.1. Mô hình kết hợp khi sáp nhập doanh nghiệp

Tiến trình sáp nhập doanh nghiệp

Bước 1: Xác định giá trị doanh nghiệp của công ty bị sáp nhập và nhận sáp nhập (Hình 1)

Bước 2: Tính giá trị trao đổi (Hình 2)

Các bút toán cần thiết khi sáp

Giá trị tài sản thuần (vốn chủ sở hữu) theo giá thị trường	=	Giá trị tài sản thuần (vốn chủ sở hữu) theo giá ghi sổ	+/-	Phần chênh lệch giữa giá thị trường và giá ghi sổ theo từng khoản mục trên BCĐKT

Hình 1

$$\text{Tương quan trao đổi} = \frac{\text{Giá trị mỗi cổ phiếu (phần vốn góp) theo giá thị trường A}}{\text{Giá trị mỗi cổ phiếu (phần vốn góp) theo giá thị trường A'}} = \frac{m}{n}$$

Trong đó:

$$\text{Giá trị mỗi cổ phiếu (phần vốn góp) theo giá thị trường A} = \frac{\text{Giá trị tài sản thuần (vốn chủ sở hữu) theo giá thị trường A}}{\text{Số cổ phiếu (phần vốn góp) của A}}$$

$$\text{Giá trị mỗi cổ phiếu (phần vốn góp) theo giá thị trường A'} = \frac{\text{Giá trị tài sản thuần (vốn chủ sở hữu) theo giá thị trường A'}}{\text{Số cổ phiếu (phần vốn góp) của A'}}$$

Tổng giá trị trao đổi = Vốn chủ sở hữu theo giá thị trường

Tổng giá trị trao đổi của A	=	Số cổ phiếu (phần vốn góp) của A	X	Giá trị mỗi cổ phiếu (phần vốn góp) theo giá thị trường A
Tổng giá trị trao đổi của A'	=	Số cổ phiếu (phần vốn góp) của A'	X	Giá trị mỗi cổ phiếu (phần vốn góp) theo giá thị trường A'

Hình 2

Công ty sáp nhập	Công ty bị sáp nhập
1) Giá trị mang sang: Nợ TK "Tài sản" công ty A' Có TK "Nợ phải trả" công ty A' Có TK "Công ty A'-TK "Góp vốn"	1) Chuyển giao tài sản: Nợ TK "Nợ phải trả" Nợ TK "Hao mòn" và "Dự phòng" Nợ TK "Công ty A'-Phải thu khác" Có TK "Tài sản" Có TK "Kết quả sáp nhập"
2) Tăng vốn: Nợ TK "Công ty A'-Tài khoản "Góp vốn" Có TK "Vốn điều lệ" Có TK "Phụ trội khi sát nhập"	2) Nhận cổ phiếu của A: Nợ TK "Đầu tư" Có TK "Công ty A'-Phải thu khác" 3) Ghi nhận quyền của các thành viên góp vốn: Nợ TK "Vốn chủ sở hữu" Nợ TK "Kết quả sáp nhập" Có TK "Vốn hoàn trả các cổ đông" 4) Hoàn trả cổ phiếu cho các cổ đông: Nợ TK "Vốn hoàn trả các cổ đông" Có TK "Đầu tư"

Bảng 1

nhập tại hai đơn vị: Công ty sáp nhập và công ty bị sáp nhập như sau: xem bảng 1

Bước 3: Xác định giá trị mang sang của công ty bị sáp nhập

Giá trị mang sang của công ty bị sáp nhập có thể là giá trị ghi sổ tài sản thuần hoặc giá trị trao đổi.

Bước 4: Xác định phần tăng vốn của công ty nhận sáp nhập (Bảng 2)

Giả sử có số liệu ở hai công ty A và A' như sau:

Bảng cân đối kế toán công ty A (Bảng 3)

Giá trị thị trường của tài sản cố định hữu hình là 10 089 600, hàng tồn kho có giá thị trường là 5 800 000, các khoản mục khác có giá trị bằng giá trị ghi sổ.

Bảng cân đối kế toán công ty A' (Bảng 4)

Thông tin liên quan đến công ty A':

Giá trị thị trường của một số tài sản như sau:

- Giá trị nhà cửa vật kiến trúc: 750 000
- Tài sản cố định hữu hình khác 415 000
- Hàng tồn kho 800 000

Các khoản mục khác có giá trị ghi sổ bằng giá trị thị trường.

Giả sử A' sáp nhập vào A và A' giải thể.

Giá trị trao đổi và giá trị mang sang khác nhau

Bước 1: Xác định giá trị của công ty A và A'

Giá trị ghi sổ của hai công ty sau khi điều chỉnh theo giá thị trường (Hình 3)

Bước 2: Tính giá trị trao đổi

Tương quan trao đổi = A/A' = 164,62/220 = 0,7482 làm tròn 0,75 tức là 165/220

Tức là 3 cổ phiếu của A' đổi lấy 4 cổ phiếu của A

Tổng giá trị trao đổi của hai công ty là:

165 x 80 000 = 13 200 000 của công ty A và 220 x 15 000 = 3 300 000 của công ty A'

Bước 3: Xác định giá trị mang sang của công ty A'

Theo giả thiết giá trị trao đổi và

Giá trị mang sang của A'	Giá trị ghi sổ tài sản thuần
1) Số cổ phiếu của A cần phát hành: Số cổ phiếu của công ty A'/Tương quan trao đổi	Số cổ phiếu của A' x n / m
2) Tăng vốn điều lệ của A	Số CP A p.hành x MG cổ phiếu A
3) Phụ trội (Chiết khấu) sáp nhập	Giá trị mang sang – Phần tăng vốn

Bang 2

Bảng cân đối kế toán công ty A

Đơn vị tính: 1.000 đ

Tài sản	Số tiền	Nguồn vốn	Số tiền
Tài sản cố định hữu hình	9 485 000	Vốn kinh doanh (80 000 cổ phiếu)	8 000 000
Tài sản cố định tài chính	1 000 000	Dự trữ	2 838 000
Hàng tồn kho	6 000 000	Lợi nhuận chưa phân phối	1 927 000
Khoản phải thu	5 000 000	Vay và nợ dài hạn	4 000 000
Tiền	105 000	Vay ngắn hạn	4 825 000
Tổng tài sản	21 590 000	Tổng nguồn vốn	21 590 000

Bang 3

Bảng cân đối kế toán công ty A'

Đơn vị tính: 1.000 đ

Tài sản		Số tiền	Nguồn vốn	Số tiền
Nhà cửa		725 000	Vốn kinh doanh (15 000 cổ phiếu)	3 000 000
- Nguyên giá	1 525 000		Dự trữ	378 000
- Giá trị hao mòn	800 000		Lợi nhuận chưa phân phối	-118 000
Máy móc thiết bị		670 000	**Tổng vốn chủ sở hữu**	**3 260 000**
- Nguyên giá	1 020 000			
- Giá trị hao mòn	350 000		Vay và nợ dài hạn	225 000
Tài sản cố định hữu hình khác		330 000	Phải trả nhà cung cấp	479 000
- Nguyên giá	375 000			
- Giá trị hao mòn	45 000			
Hàng tồn kho		870 000		
Khoản phải thu		988 000		
-Phải thu khách hàng	1 013 000			
-Dự phòng nợ phải thu	25 000			
Tiền		381 000		
Tổng tài sản		***3 964 000***	***Tổng nguồn vốn***	***3 964 000***

Bang 4

	A	A'
Vốn chủ sở hữu	12 765 000	3 260 000
Điều chỉnh tài sản cố định hữu hình	604 600	85 000
Điều chỉnh nhà cửa	-	25 000
Điều chỉnh hàng tồn kho	- 200 000	-70 000
Vốn chủ sở hữu theo giá thị trường	13 169 600	3 300 000
Số cổ phiếu	80 000	15 000
Giá trị mỗi cổ phiếu	164,62	220

Hình 3

Giá trị mang sang của A'	3 260 000
1): Số cổ phiếu của A cần phát hành: Số cổ phiếu của công ty A': 15 000 Tương quan trao đổi: 0,75 Số cổ phiếu của A cần phát hành: 15 000/0,75 = 20 000 cổ phiếu của A	
2): Tăng vốn điều lệ của A 20 000 cổ phiếu x mệnh giá cổ phiếu A(100)	2 000 000
3): Phụ trội sáp nhập = Giá trị mang sang – Phần tăng vốn	1 260 000

Bang 5

giá trị mang sang khác nhau nên giá trị mang sang của công ty A' là giá trị tài sản thuần (giá trị ghi sổ) của nó:

Giá trị tài sản thuần công ty A' = 3 260 000

Bước 4: Xác định phần tăng vốn ở công ty A (bảng 5)

Kế toán tại đơn vị nhận sáp nhập (công ty A): hình 4

Kế toán tại đơn vị bị sáp nhập (công ty A'): hình 5

b. Giá trị trao đổi và giá trị mang sang như nhau

Bước 1, bước 2 giống như trên.

Bước 3: Xác định giá trị mang sang của A'

Trường hợp này giá trị mang sang bằng giá trị trao đổi = 3 300 000

B4: Xác định phần tăng vốn ở công ty A (bảng 6)

Kế toán tại đơn vị nhận sáp nhập (công ty A): hình 6

Kế toán tại đơn vị bị sáp nhập (công ty A'): hình 7 KT

Tài liệu tham khảo

- **C GOUJET - C RAULET - Comptabilite de gestion - DUNOD - 2003**
- **ROBERT OBERT - Comptabilite approfondie et revision - DUNOD - 2007**

- Ghi nhận giá trị mang sang:

Nhà cửa	725 000	
Máy móc thiết bị	670 000	
Tài sản cố định hữu hình khác	330 000	
Hàng tồn kho	870 000	
Khoản phải thu	988 000	
Tiền	381 000	
Công ty A' – Tài khoản "Góp vốn"		3 260 000
Vay và nợ dài hạn		225 000
Phải trả nhà cung cấp		479 000

- Tăng vốn:

Công ty A' – Tài khoản "Góp vốn"	3 260 000	
Vốn điều lệ		2 000 000
Phụ trội sáp nhập		1 260 000

Hình 4

- Chuyển giao tài sản cho công ty A:

Vay và nợ dài hạn	225 000	
Phải trả nhà cung cấp	479 000	
Hao mòn nhà cửa	800 000	
Hao mòn máy móc thiết bị	350 000	
Hao mòn tài sản cố định khác	45 000	
Dự phòng nợ phải thu khách hàng	25 000	
Công ty A – Phải thu khác	3 260 000	
Nhà cửa		1 525 000
Máy móc thiết bị		1 020 000
Tài sản cố định hữu hình khác		375 000
Hàng tồn kho		870 000
Khoản phải thu		1 013 000
Tiền		381 000

- Nhận cổ phiếu:

Đầu tư	3 260 000	
Công ty A – Phải thu khác		3 260 000

- Ghi nhận quyền của các thành viên góp vốn:

Vốn kinh doanh (15 000 cổ phiếu)	3 000 000	
Dự trữ	378 000	
Lợi nhuận chưa phân phối		118 000
Vốn hoàn trả các cổ đông		3 260 000

- Trả cổ phiếu cho các cổ đông:

Vốn hoàn trả các cổ đông	3 260 000	
Đầu tư		3 260 000

Hình 5

- Chuyển giao tài sản cho công ty A:

Vay và nợ dài hạn	225 000	
Phải trả nhà cung cấp	479 000	
Hao mòn nhà cửa	800 000	
Hao mòn máy móc thiết bị	350 000	
Hao mòn tài sản cố định khác	45 000	
Dự phòng nợ phải thu khách hàng	25 000	
Công ty A – Phải thu khác	3 300 000	
Nhà cửa		1 525 000
Máy móc thiết bị		1 020 000
Tài sản cố định hữu hình khác		375 000
Hàng tồn kho		870 000
Khoản phải thu		1 013 000
Tiền		381 000
Kết quả khi sáp nhập		***40 000***

- Nhận cổ phiếu:

Đầu tư (20 000 cổ phiếu x 165)	3 300 000	
Công ty A – Phải thu khác		3 300 000

- Ghi nhận quyền của các thành viên góp vốn:

Vốn kinh doanh (15 000 cổ phiếu)	3 000 000	
Dự trữ	378 000	
Kết quả sáp nhập	40 000	
Lợi nhuận chưa phân phối		118 000
Vốn hoàn trả các cổ đông		3 300 000

- Trả cổ phiếu cho các cổ đông:

Vốn hoàn trả các cổ đông	3 300 000	
Đầu tư		3 300 000

Hình 7

- Ghi nhận giá trị mang sang:

Nhà cửa	750 000	
Máy móc thiết bị	670 000	
Tài sản cố định hữu hình khác	415 000	
Hàng tồn kho	800 000	
Khoản phải thu	988 000	
Tiền	381 000	
Công ty A' – Tài khoản "Góp vốn"		3 300 000
Vay và nợ dài hạn		225 000
Phải trả nhà cung cấp		479 000

- Tăng vốn:

Công ty A' – Tài khoản "Góp vốn"	3 300 000	
Vốn điều lệ		2 000 000
Phụ trội sáp nhập		1 300 000

Hình 6

Giá trị mang sang của A'	3 300 000
1) Số cổ phiếu của A cần phát hành: Số cổ phiếu của công ty A': 15 000 Tương quan trao đổi: 0,75 Số cổ phiếu của A cần phát hành: 20 000 cổ phiếu	
2) Tăng vốn điều lệ của A 20 000 cổ phiếu x mệnh giá cổ phiếu A(100)	2 000 000
3) Phụ trội sáp nhập = Giá trị mang sang – Phần tăng vốn	1 300 000

Bảng 6